

Журботна-светлыя песні на ідыш

Іх аўтар, выдатны яўрэйскі паэт-лірык Лейб Найдус (1890—1918), вырас у беларуска-яўрэйска-польскім асяродку — у маёнтку Кусцін на Беластоцчыне (непадалёк ад цяперашняй беларуска-польскай мяжы), дзе бацька працаваў арандатарам. Г характэрнае для беларускага народнага меласу сядучэ-самотна-элегічнае і мажорнага ладу не магло не паўплываць на мастацкі свет паэта, на танальнасць яго лірыкі. Жыў пераважна ў Гродне, сядзі-тапы наведваючыся ў Кусцін. І краўдзі прыёмна-світанскіх мясцін, будні, рытуалы, песні давалі матэрыял і натхненне для творчасці.

Гарадзекі скульптар Анатоль Салтыкці зрабіў макет бюста Л. І.

Бацька стараўся вывесці ў людзі, падрыхтаваць да жыцця усіх сваіх семіра-дзяцей. Дочкам даваў гімназічную адукацыю, сыны лавіны былі набыццём практычную спецыяльнасць. Маладзейшага Лейба рыхтаваў да гандлёвай прафесіі. Ён скончыў у Гродне пачатковую школу. Далейшая вучоба пайшла скажхамі (у Радаме, Беластоку, Коўне, Вільні): яго то выключалі, то сам пакідаў сцены навучальнай установы. Школьная руцка ніяк не стасавалася са станам юнацкай душы, якую клікалі дзівоснай мары і таемнішчы свету.

У 1907 годзе надрукаваў у адной варшаўскай газет першы верш. У 1911 годзе канчаткова кінуў вучобу, каб сапрак аддаць сябе літаратуры. Ён шмат пісаў, друкуецца ў яўрэйскай перыёдыцы Польшчы, Беларусі, Расіі. Вершы уключаюцца ў яўрэйскія школьныя чытанкі, спеўнікі. Намала ездзіць, паспяхова выступае ў Вільні, Беластоку, перад рознай месціскавай аўдыторыяй.

Паэтычнае слова Л. Найдуса вельмі арганічна адгукалася на жыццё роднай прыроды, у якой адкрывалася характэрнае свету, яго загадка, рух закаханага сэрца, вечныя пытанні быцця. Вершы нараджаліся лірычна пранікнёныя, пацучы ў іх трымаецца на эмацыянальным паўтоне. Мастацкая тэхніка паэта даволі высокая. Характэрная асаблівасць

паэмы А. Пушкіна «Казка пра мёртвую царэўну і сем асілкаў» (Вільня, 1917). Падрыхтаваў да друку рускамоўны альманах «Неман» (Гродна, 1916). Зборнік паэзіі «Інтымныя спевы» выйшаў у Гродне ў 1919 г.

Памёр Л. Найдус раптоўна, моцна прастудзіўшыся ў халодным вагоне цягніка. Магіла яго ў Гродне не захавалася. Адзіны след у горадзе, дзе, дарэчы, нарадзіўся паэт, — перайменаваная ў яго гонар былая вуліца Пястаная, тут ён жыў. Архіў паэта, перададзены Вільню, страчаны падчас Другой сусветнай вайны. У 1927 г. у Варшаве выдалены 5-томнік яго твораў.

Аляксей ПЯТКЕВІЧ

Лейб НАЙДУС

Восень

Восеньскі дожджык стамлена,
самотна
Б'ецца ў вокны без сілы
Вецер на вуліцы плача жаласна;
Носіцца ў змрок магільных...

Ноч анямелая сумным
паглядом
Хоча зірнуць у акно.
Высяцца чорныя цені
над садамі
Прыгаду існасця,
што знікла даўно.

Дзе мае мары,
озвясамі поўныя?
Дзе вы, вясновыя дні?
Зніклі надзеі ў цяжкіх
бяздоннай,
Умерлі жывыя агні.
Як жа самотна!
Сяджу ля акна я
З думай, што ішчасце
апаля лістком.
Вецер начны безнадзейна
рыдае,
Плача з мільбай за акном.

Вячорнае сонца

Вячорнае сонца
стамлена-знікала,
Над лугам сувоём
туман уздымаюся,
І песня дзяхучыня ледзь
чутна гучала
Над полем, дзе колас
ад ветру зігнеліся.

У вечар, напоўнены водарам траваў,
Плыў адзінота малінавым званам,
І рэха ў знона пра штосьці пытала,
У росах знікала на полі зялёным.
Дзяхучыня, што песню самотна
спявала,

Ішла па траве. Я сляды яе угледзеў,
Яны хвалювалі, з сабой заклікалі,
І, усхваляваны, пайшоў па тым
следзе.

Сцяжмела. На голас той я усё крочыў.
На траве упала вільготная змора.
Знікалі сляды, і сціхаў спеў дзяхучы,
Далёкая песня з тшанчанага мора.

З той песні самота ў душу мне
запала.

І думкі мае віравалі ў адчас:
Дзе тая, што песню ў цяжкіх
спявала?

А ішла да яе я заўсёды шукаю.

Я лес палюбіў

Я лес палюбіў, што пад ветрам
дрыжыць.
І ў неба імкнецца зялёнай сцяжын;
Не лес, а сцяжыну, што змейкай
бяжыць,
Віхляе, гуляе ў гушчэчы лясной.

Люблю я сцяжыну, зарослую мхом,
І сінія вочкі пралескаў вясной;
Ды не, не сцяжыну люблю, а той дом,
Куды я імкнуся самотнай душой.

Гучыць там мелодыя, сцішаны блюз,
І вобліку квет карагодам плявае;
О не, не сам дом я да болю люблю,
А тую, што ў доме далекім жыве.

З ідыш. Пераклад
Альжбеты КЕДЫ

Я сэрцам сонца н'ю нектар.
Мой зрок у небе тоне.
Я — малады, прыгожы цар,
Хоць солаў не ў кароне.

З мудоўных мараў мой палаць.
Да зораў ён сягае.
Ягонкі чарадзейны бляск
Не знішчыць сіла злая.

Мне словы — слугі і сыны,
А вершы — мая свята.
Пакуль астатнім сніцца сны,
Вясоннем я спавіты.

Бо ў сэрцы — сонечны пажар,
А дух мой — небам поўны.
Я ад калыскі самай цар,
Няхай і без кароны.

З ідыш. Пераклад
Алятоля БРУСЕВІЧА

Да майго народа

Дбай і пільнуй!
Часам емакусаў, нагодаў нароў
у рукі вазьмі заржавелую зброю;
Вочы заллошчыць не варта герою.
Дбай і пільнуй!

Будзь як скала!
Той, хто няшчасце сваё разумее, —
Выстаяць можа, схіліцца не умее.
Хай небяспека шуміць як завея —
Будзь як скала!

Скарб захавай!
Будзь, заспадар, захавальнікам
хаты,
Спадчыну ў куфар, за моцныя
краты,
Ды, як прыліну, ад ворагаў клятых
Скарб захавай!

Не, не прасі!
Годнасць пад небам, а не ў сутарэнні.
Боль тваю душу прыцісне каменнем,
Ты не прасі ні ў калі-сцімнінне,
Не, не прасі!

Вер у сваю моц!
Цела тваё змардавама быць можа —
Вера ў будучыню дапаможа.
Часкавыдзізе твоей, і ты перажыш;
Вер у сваю моц!

Іспаві

О, краіна легендарна, і крывава,
і гітарна!
Вочы — поўначныя змары,
заснуць-бякнуць,

прамучыць марна
Пагуляцца ў таварыстве з бляскам
сталі
на кінжале,
Што, як срэбная піранья, шпарка
скочыць, хутка уджаліць,
Правіцца скіруе спруна.

Месяц-ноч асветліць, зменць —
на калені!

Да Мадонны —
Малітоўна, манатонна,
Ды і да Бога, як дадоўно...
Спяць і дрэвы і святлыя
і пабожваюцца цені.

Вісусы уваткнуць у грудзі
лезы вострыя таемна —
Без сумневаў, падсвядома.

А пад кронамі ў алеі — архідаі,
тыя ж феі.

Есць прайдохі-прахідзёй?
У польмі аута-да-фе іх!

Трукаць кастаньет — прынада;
мільясць гуку сернадаі,
І крадзецца Торкемады люты цень
ля балюстрады —
Падтыльнувае трафеі.
Край палаючых рубінаў
і суровых капіцынаў!

Разумоваць падмянуць ты
мішценнем таямні,
Шчадра смирснуты крыяёю той
кінжал,

што ў грудзі цяту —
Лепі старонкам кроў пасуе —
льецца з-раны так духмяна, —
Чым струмень зялёнай пені,
абрамленне для звані.

Serenade Melancolique

Змрок упаў на зялёны лісця,
Сялетавы, імглісты,
Тук забытаўся ў галлі,
Шчасце побач, нібы ў раі,
Хтось у гэтай цішы грае
Serenade Melancolique.

Чуеш гэты гук цудоўны,
На-дрэжжанне струн падобны?
Заціхае, як праз шкло,
Мілагучны голас скрыпкі,
І пльыве па садзе зьвічка
Зораў-цымянае саятло.

Пах нарцысаў, ценны вечар,
Вуснаў з вуснамі сустрача, —
Мы аоня на зямлі,
Будзем разам, будзем побач...
Напаўнае гучам поўнач;
Serenade Melancolique.
З ідыш. Пераклад Паўла САЛАЎЕВА

Лейб Найдус (злева).

творчасці — захваленне сусветнай лірычнай класікай. Аб гэтым добра сведчаць яго пераклады П. Верлена, Т. Гацье, П. Шэлі, Ш. Бадлера, А. Мюсе, І. Гётэ, Г. Гейне, А. Пушкіна, М. Лермантава. Пры жыцці выдаў два зборнікі вершаў — «Лірыка» (Вільня, 1915) і «Флейта Пана» (Гродна, 1918), а таксама пераклад